

p.13 1^e zin schrap "is"

p.14, 1^e regel sporenplanten schrap 3^e keer "zich"

p.22, onder 2, laagland: verbeter Plistocene in Pleistocene.

p.22, 1^e zin onder 2a1, schrap 2^e keer "thans"

p.23, blok onder 2c2, 2^e alinea 1^e zin: moza<ek --> mozaïek

p.26, punt 2: voeg toe: "**of stengels met alleen bladscheden**"

p.26, punt 1-, voeg toe: "**of lianen**"

p.28, punt 36: voeg in na gestekeld "**of gedoorn**"

p.29, punt 49- verwijst naar 49a, en voeg in:

49a Twijgen gevuld. Alle bladen gelobd tot gespleten → **101.3 Acer | Esdoorn**

- Twijgen opvallend hol. Lagere bladeren op de twijg gelobd tot gespleten, naar boven toe gaaf → **133.3**

Leycesteria formosa | Fazantenbes

p.30, punt 63-: ga naar 63a

voeg nu 63a toe als nieuwe clave:

63a blad aan onderzijde dicht wittig behaard en met omgeslagen groene bladranden, daardoor onderzijde scherp tweekleurig → **123.22 Rosamarinus officinalis | Rozemarijn**

63a - blad onbehaard, onderzijde niet scherp tweekleurig → **18 Cupressaceae | Cipresfamilie**

p.30, punt 67: verander "5" in "9": "**Bladen minder dan 9 cm breed**"

p.30, punt 76 voeg toe: "**, indien met kleine holte dan bladtop afgerond tot spits**"

76- voeg toe: "**, holte beslaat >50% van diameter, bladtop toegespits, bessen met grote schutbladen**"

p.30, punt 77- voeg in: "Bladrand kaal **of spaarzaam gewimperd of met zéér korte omhooggerichte tandvormige haartjes**"

p.31 punt 78 voeg toe: "**of meeste bladen tenminste 3 cm breed**"

p.31 punt 78- voeg toe: "**, blad hoogstens 2 cm breed**"

p.31, punt 83- voeg toe na aanwezig: "**op bladen of takken**"

p.31, punt 84: verander in:

84 Bladrand niet gestekeld, **indien bladtop met stekel, dan ook nog takdoorns aanwezig** --> 85

- Bladrand gestekeld, **minimaal de bladtop van een stekel voorzien, takken zonder doorns** --> 129.1 Ilex | Hulst

p.31, punt 88, om ook *Crataegus* zonder (echt) gelobd blad en *Prunus*, *Pyrus* en *Malus* mét doorns te kunnen uitsleutelen, verander in:

88 bladrand gezaagd of zwak lobbig, met (soms afvallende) steunblaadjes. Kroonbladen wit of roze --> 89a

- bladrand gaaf, geen steunblaadjes aanwezig. Kroonbladen geel of paars -->89

89 blijft als het is

voeg extra in:

89a bladtop nooit met sterkere insnijding nabij de top, indien met stevige doorns (kortloten) dan deze meest met bladeren en bladschijf niet langs de bladsteel aflopend of bladsteel lang (>10 mm). Bloeiwijze onvertakt of 1-bloemig -> 124

- óf bladtop tegen de top met wat diepere insnijding en daardoor zwak lobbig, óf met stevige 3-8 cm lange doorns zonder blad en bladschijf geleidelijk in de korte bladsteel versmald. Bloeiwijze vertakt --> **83.22 Crataegus |**

Meidoorn

p. 31, punt 92: voeg in sterk: niet **sterk** hartvormig

p. 31, punt 92-: voeg in sterk: **sterk** hartvormig

p. 32, verander oude punt 101 in 101a en voeg nieuwe 101 in:

101 Bladonderzijde behaard of kaal, maar zonder schildharen → 101a

p. 32, punt 108: verander 2 in 3: “Bladen ½-3 cm lang”, en bij bladsteel 3 in 5: “bladsteel korter dan 5 mm”

p.32, punt 111 en 111- voeg “ bruine, ” toe voor “gele”

p.32, punt 112-: voeg “tot” toe: bladsteel **tot** ± ½ cm lang

p.33, punt 120: wijzig in “Blad zonder hartvormige voet, zonder duidelijke voetnerven, indien wel met een smalle hartvormige voet dan minstens 1½x zo lang als breed of omgekeerd ei-rond”

p.33, punt 120-: wijzig in “... met **breed** hartvormige voet, **hele blad hart-vormig**, met...”

p. 33, achter punt 124 moet staan (88, 123)

p.33, punt 125: streep wortelopslag zin weg en verbeter in “aan basis van hoofdstam soms met wat wortelopslag”
punt 125-: “doorgaans meerstammige struiken die een bos van wortelopslag vormen zonder duidelijke hoofdstam”

p. 33, punt 129-: **Amerikaans** krentenboompje

p.34, punt 3 voeg toe: “**of sporenplanten zonder bloemen**”

p. 34, punt 5: verander geslacht nummer van 22.3 in **22.4**

p. 34, punt 7-: voeg toe: “**of handvormig gedeeld**”, verwijst naar **7a**

Voeg toe punt 7a:

7a drijvende bladen in de vorm van een klavertje 4, lobben gaafrandig --> 7.2 Marsilea quadrifolia | Klaverbladvaren

7a – drijvende bladeren handvormig gedeeld, deelblaadjes niet gaafrandig --> 50.13 Ranunculus | Waterranonkel

p.34, punt 11 schrap “aan de voet met vliezige steunblaadjes of bladscheden,” en voeg toe “Kroonbladen vrij, wit of rood aangelopen, hooguit met gele voet, kroonbladrand niet met franje”

p.34, punt 11 schrap “Bladscheden of steunblaadjes afwezig” en voeg toe “Kroonbladen vergroeid, geel, kroonslippen met franje”

p.35, kadertje boven punt 19: verander plant in bladen: “3) **Bladen** geheel ondergedoken”

p.36, punt 43, verbeter in: “Bladen alle in kransen of alle tegenoverstaand, **indien deels verspreid dan bloemen zittend in de oksels**, zonder ... etc.” (moet voor *Lythrum portula*)

p. 36, punt 44, verbeter in “Bladen tegenoverstaand **of soms deels verspreid** of de”

p.37, punt 10 en 10-: vervang helften door delen zodat ontstaat “**bladdelen**”

p.37, punt 20: *Adiantum* ontbreekt in sleutel 3 en moet op dit punt worden ingevoegd, mogelijk zo:

20: dekvliesjes aanwezig --> 20a (=oude 20)

- dekvliesjes afwezig --> **9.2 Adiantum | Venushaar**

verander oude 20 in **20a**

p.38, sleutel 4 punt 8-: schrap “squamaria | Bleke” zodat alleen “**Lathraea | Schubwortel**” overblijft.

p. 38, sleutel 5 punt 1, voeg toe: “of alleen bladschedes aanwezig”

p.39, punt 4, schrap het woord ‘niet’ zodat ontstaat: “.... stengel zonder kluwen van bolletjes”

p. 39, punt 8-: schroef 10 cm wat terug, soms halen de deelbloeiwijze de 10 cm niet, bij *Typha minima* wordt dat in ieder geval niet gehaald. Misschien wijzigen in: “**Bloeiwijze uit slechts 2 bol- tot sigaarvormige, meestal meer dan 4 cm lange delen bestaand (fig. 14b)**”

p.39, punt 10 voeg toe “of 5”: “met 4 **of 5** bloemdekbladen” en verwijst naar **11a**

voeg in 11a:

11a Bloemdekbladen 4 of 6 → 12

- **Bloemdekbladen 5 → 50.14 Myosurus | Muizenstaart**

p. 39, punt

p.39, punt 11: voeg “spiraalsgewijs of” toe: Bladen afwisselend, **spiraalsgewijs of** in 2 rijen geplaatst.

p.39, punt 11-: voeg tussen zodat ontstaat: “bladen in 3 rijen geplaatst, **soms alleen een bladschede aanwezig**”

p.39, sleutel 6, punt 1: vervang door “Bladen niet hard, **meestal** niet leerachtig” (i.v.m. *Armeria*)

p.40, punt 6. Als je vindt dat Hazenpootje (*Trifolium arvensis*) hoofdjes heeft (en dat is te betwijfelen, maar vooralsnog staat *Trifolium* ook niet in sleutel 9), dan ga je hier verkeerd want de bloemen zijn wel klein en ook viltig te noemen, terwijl ze amper heldergekleurd zijn. Eventueel op te lossen door:

bij punt 6- te verwijzen naar 6a en dan invoegen:

6a Bloemen met een duidelijk ontwikkelde 2-zijdig symmetrische kroon → **81.21 Trifolium arvense | Hazenpootje**

- Indien bloemen met een duidelijke kroon dan deze regelmatig → 7

p.40, punt 9-: streep “arenaria” en “Zand” door zodat 9- naar alle soorten weegbree verwijst, dit omdat ook beginnende bloeiwijze van Smalle weegbree erg kort zijn en als een hoofdje gezien kunnen worden.

p.41, punt 4 voeg toe “of alle bladen grondstandig”

p.41: *Cannabis* ontbreekt, als volgt in te voegen:

13 Blad gaaf, getand tot gelobd --> 13a (=oude 13)

- Blad handvormig samengesteld --> **87.2 Cannabis sativa | Hennepe**

vervang 13 door **13a**

(punt 54 op p. 43 vervalt hiermee)

p.42, 21-: verbeter meldraden in meeldraden

p. 42, punt 28: verander in “**Bladen verspreid, in krans van 3 of grondstandig**” (krans van 3 omdat anders bosanemoon met 6 bloemdekbladeren, en dat is norm!, hier vast loopt)

punt 28-: Bladen tegenoverstaand, **soms deels verspreid**

p.42, sleutel 7: *Pontederia cordata* (nu punt 26) heeft een bovenstandig vruchtbeginsel, niet onderstandig. Dus vraag 26 kan eruit, maar erin moet in het andere deel erin geschreven worden. Kan als volgt met nieuw punt 36:

36 Bloem regelmatig, meeldraden alle even lang --> 36a

- Bloem tweezijdig symmetrisch, blauw-paars, bovenste drie bloemdekbladen verder vergroeid en met een gele vlek.

Meeldraden 3 lang en 3 kort --> **46.1 Pontederia cordata | Moerashyacint**

De oude 36 wordt vervolgens 36a. (Er stond in de sleutel trouwens Waterhyacint, maar bij de plant zelf en in de index Moerashyacint, ik neem nu even aan dat Moerashyacint goed is, maar als waterhyacint beter is moet juist de index en de soortbehandeling zelf verbeterd worden)

p.43, punt 45-, verbeter 132 Adoxaceae | Muskuskruidfamilie in: **133 Caprifoliaceae | Kamperfoeliefamilie**

p.43, punt 56, verbeter in: “Steunblaadjes niet vliezig of afwezig, indien stengelomvattend dan groen, bladachtig en blad handnervig en met getande en vaak tevens gelobde rand”

punt 56- voeg toe: “bladrand nooit regelmatig getand”

p.43, punt 57 verbeter in: “Meeldraden 0-**6**” (i.p.v. 0-5); *Coronopus didymus* kan tot 6 meeldraden hebben.

p.43, punt 62, verbeter in: “stempels 2-4 maar niet hangharig of stempel knopvormig en kaal”

p.43, punt 63-: vervang 97.29 door **97.30**

p.44 koptekst sleutel 8: verbeter kroonboonladen in kroonbladen (**alleen fout in meest recente oplage (voorjaar 2007)**)

p. 44, punt 4, voeg toe: “, soms met takdoorns” (b.v. Kattendoorn)

p. 44, punt 21: voeg toe: “**of soms deels tegenoverstaand, maar dan niet vergroeid**”

(is nodig omdat Speenkruid een deel of zelfs alle bladen tegenoverstaand kan hebben)

p. 45, punt 24, voeg aan einde toe: “, of kroonbladen vormen identieke tegenoverstaande paren” (dit is nodig omdat bij *Papaver* de binnenste 2 kroonbladen erg kunnen verschillen van de buitenste 2, maar wel onderling gelijk, dus 2 spiegelvlakken)

p.45, punt 36 voeg toe: “indien bloemen geel, dan kelkbladen 3 (of 5, maar dan 2 kleiner)”
36- voeg toe: “soms alleen heel basaal vergroeid, dan bloemen geel en met 5 gelijke kelkbladen”

p. 45, punt 38, om ook *Nigella* in te voegen (omwindsel kun je gerust als kelk opvaten), verander in: Kelkbladen 4 en wit óf 5-7, veerdeling en groen, kroonbladen 4 of 5, soms veel, wit tot blauwig. Vrucht een bes of een doosvrucht. → **50 Ranunculaceae | Ranonkelfamilie**

p. 46, sleutel 8, punt 41 en 41-, verander “bloemdekbladeren” in “**bloembekleedselen**”, 41 eventueel in “kelk en kroon 3-6 tallig” (verbeter bij 41 sowieso 4-6 in 3-6 want *Tradescantia* is 3-tallig). Het is heel verwarrend om in de kelk + kroon sleutel opeens over een bloemdek te beginnen.

p.46, punt 42 verbeter in: “Plant zonder doorschijnende klieren. Indien blad samengesteld dan vruchtbeginsel 2-hokkig”
punt 42- verbeter in: “Plant met doorschijnende klieren. Meeldraden in net geopende bloemen 2 bij 2 in de lepelvormige kroonbladen ingesloten, later voor en tussen de kroonbladen staand. Blad samengesteld, vruchtbeginsel 4-5 hokkig”

p.46, verander punt punt 43 in punt 43a en voeg toe een nieuwe 43:
43 Indien bloemen geel, dan kelk en kroon 4-tallig → 43a
- Bloemen 6-8 tallig, geel → **109.5 Lysimachia thysiflora**

p.46, punt 54, verbeter “Bloemen” in “**Kroonbladen**”
p.46, punt 54-, verbeter “Bloemen” in “**Kroonbladen**”

p.46, punt 56-: verbeter in “kroonbladen **meestal** zonder gele nagel, **indien basis gelig dan kroonblad uitgerand**”

p.47, punt 7: voeg meestal in: “Bloemen **meestal** niet lila-achtig” (*Valerianella* namelijk wel)

p.47, punt 8, voeg toe “of 6”: “meeldraden 5 **of 6**” en verwijst naar **8a**
voeg in: punt 8a

8a Bloemstengel met bladeren, indien bladloos dan bloemen lila tot blauw-paars en 2-zijdig symmetrisch → 9
- Alle bladeren grondstandig, bloemen groot, geel tot wit, alleenstaand → 38.3 Narcissus | Narcis

p.47, punt 16: schrap tekst “**Kelkslippen groen.**”
p.47, punt 16-: **schrap** tekst vanaf “2 van de 5...” en verwijst naar ---> **16a**
voeg toe nieuw punt 16a:

16a blad drietallig, kelkbladen vergroeid --> 81.21 Trifolium | klaver
16a- blad enkelvoudig, “2 van de 5 ...” -> 82.1 Polygala | Vleugeltjesbloem

(Dit punt is nodig om in ieder geval Inkarnaatklaver, maar mogelijk ook wel andere klavers (Hazenpootje) uit te sleutelen waarbij de bloeiwijze niet als hoofdje beschouwd zou kunnen worden. Tevens was de tekst “Kelk groen” ook onjuist voor veel Lamiaceae en mogelijk andere taxa)

p.48, punt 20, voeg aan einde toe (bij kelk kenmerk): “**of 10-tandig**” (omdat Malrove 10 tanden heeft)

p. 48, punt 22 verander tweede zin in: “Stijl niet scheef eindigend, met 1 of 2 gelijke stempels, niet verbreed of hooguit vlak voor de top verbreed in twee sterk verbrede stempels”

p. 48, punt 27, voeg toe: “, of bloemen geel”

p. 48, punt 27-, voeg toe: “, bloemen nooit geel”

p.48, punt 27-: verander “120.4 *Sutera cordata* | Tapijtbloem” in “**120 Scrophulariaceae | Helmkruidfamilie**”

p48, punt 28-, verbeter in : “Meeldraden 4, **alle fertiel.**”

p. 48, verander het hele punt 29 in 29a
en voeg hiervoor toe een nieuwe 29:

29 Kelk 4- tot 5-tallig. → 29a

- **Kelkbladen 2. → 60.3 Claytonia | Winterpostelein**

p. 48, punt 29a- (oude 29-): verander in: “**Alle bladen grondstandig, of tenminste de bovenste bladen verspreid**”

p. 48, punt 36 voeg ‘dan’ in: “.... ongelijk, dan zonder wolharen”
(*Convolvulus* heeft namelijk wel wolharen op de helmdraden)

- p. 49, punt 44: verander in: “meeldraden 2, 4, 5 of variërend van 5 tot 8”
- p. 49, punt 45 voeg toe: “, of aantal meeldraden minder dan kroonslippen”
- p. 49, punt 46- verander in : “Meeldraden **2-4**” en doorverwijzen naar **46a**
voeg daarna toe:
46a Kelk en kroon 4-talig → 47
- Kelk en kroon 5-talig, bloemen paars → **121.1 Verbena bonariensis | Stijf ijzerhard**
- p.49, punt 47 verander in: “Bloemen in bol- of eivormige of **langwerpige** aren. Meeldraden ver uitstekend” → **127 Plantaginaceae** (deze verandering en die van punt 46 zijn nodig omdat sommige *Veronica*'s, i.i.g. *V. longifolia*, regelmatige kroonslippen hebben)
- p. 57, beschrijving *Osmunda regalis*: voeg toe zodat ontstaat: “geveerd; **fertiele bladen in** onderste deel....”
- p.65, auteur van *Blechnum spicant* moet zijn: **(L.) Roth**
- p.73, genus sleutel punt 3-: verbeter 18.1 in **19.1** *Taxus baccata*.
- p.73, genus sleutel punt 4, verander in: “Bladen met versmalde voet zittend of kort gesteeld; steel geheel groen of bruin”
p.73, 4- voeg in na steel: “deel groen, abrupt overgaand in een basaal bruin deel,”
(p.74: voor volgende editie: *Abies procera* opnemen, wordt veel meer aangeplant dan *A. veitchii*.)
- p.74, *Tsuga* sleutel, punt 1 invoegen voor “meestal”.: “de op de tak liggende bladen”
p.74, *Tsuga* sleutel, punt 1- invoegen achter “de meeste”.: “op de tak liggende bladen”
- p. 74, *Picea*, punt 1: verander “4-hoekig, aan alle zijden met een witte streep” in “**4-hoekig tot lateraal afgeplat, amper kleurverschil tussen onder en bovenzijde naalden, huidmond strepen aanwezig op beide zijden, maar alleen zichtbaar met loep**”
punt 1-: verander “plat, etc.” in “**dorso-ventraal afgeplat ruitvormig, met duidelijk kleurverschil tussen boven en onderkant van de naald door met het blote oog zichtbare huidmond strepen op onderzijde**”
- p. 75, Nederlandse naam van *Larix kaempferi* moet zijn: **Japanse lork** (i.p.v. Goudlork)
- p.76, Cupressaceae sleutel punt 2 en 2-; verbeter “zijdelingse zaadschubben” in de eerste regel in “zijdelingse **bladeren van de kortloten**”.
- p. 94, *Potamogeton mucronatus* Schrad. ex Sond. (1850) moet vervangen worden door ***P. friesii*** Rupr. (is een oudere naam, 1845)
- p.109, punt 1: er zijn ook rietorchissen met sporen half zo lang als vruchtbeginsel, bloemdek kleur is misschien een beter begin van de clave.
- p. 111, auteur van subsp. *sphagnicola* moet zijn: **(Höppner)** H.A.Pedersen & Hedrén
- p. 113, vervang “*P. montana* (F.W.Schmidt) Rchb.” door “*P. chlorantha* (Custer) Rchb.” (en v.v. in synoniemie) (figuur onderschrift p. 112 is wel correct). Reden: basionym (*Orchis montana* F.W.Schmidt is ongeldig omdat het als synoniem werd gepubliceerd)
- p.129, punt 1, sommige *Typha* bloeiwijzen halen de 10 cm niet, beter 10 te veranderen in 7 of zo?
- p.132, punt 7-: zet ‘veel’ tussen haakjes: “...., **(veel)** langer dan de vrucht.”
- p.132, punt 8-, verbeter in “Bladen hol **(soms sterk zijdelings afgeplat)**, op....”
- p. 135, punt 16 en 16-: draai twee kenmerken om en verander 16 in: “ Bloeiwijze meestal met meer dan 12 bloemen; stengel **bijna altijd** meer dan **2x** zo lang als het onderste schutblad van de bloeiwijze”
- p. 138, punt 2- (en 2): > 10 bloemig klopt niet, in ieder geval niet voor *L. campestris*, beter bloemaantal hier te schrappen, of de echte ondergrens aan te geven (7 en 8 komen veel voor bij *L. campestris*, maar zelfs 2 is mogelijk!).

p.140, punt 1, voeg in: “Stengel gevuld, **of indien hol, dan plant minder dan 80 cm hoog.**”

punt 1-, voeg in: “Stengel hol, **plant meer dan 90 cm hoog.**”

(dit is echt nodig, want sommige *Carex*-en, waaronder *C. hirta*, hebben een duidelijk holle stengel)

p.142, punt 4-: verbeter auteur: *E. multicaulis* (Sm.) **Desv.**

p.144, auteur van *Scirpoides* moet zijn **Ség.**

p.148, punt 3-, verbeter in “Meeldraden”

p.173, punt 34- verbeter in: “Kelkkafjes breed, aan de top ± afgeknot, 2- of 3-tandig **en genaald of met één fors topspitsje**” (*Triticum aestivum* heeft maar 1 spitsje, zie ook omschrijving bij soort!)

p.173 punt 36: verwijst naar **36a** i.p.v. 37, en voeg punt 36a toe:

36a niet ieder aartje aan de buitenzijde door een steriel aartje bedekt → 37

- leder aartje door een steriel aartje bedekt → 18

(dit is nodig omdat Kamgras en Pluimstaartje eigenlijk ook aartjes op korte zijtakken hebben staan en het daarmee aarpluimen zijn, zo staan ze zelfs omschreven in de soortbeschrijvingen! Dubbel uitsleutelen lijkt op zijn plaatst in dit geval)

p.173, punt 43: verander 1 in 1½mm en voeg toe “**stomp of scherp**”

p. 173, punt 43-: vervang versmald door **toegespitst.**

p. 173, punt 45: voeg toe zodat ontstaat: “**zonder lange nabij de top ontspringende kafnaald**”

punt 45-: voeg toe “**die ontspringt nabij de top**”

p.174, punt 58 & 59: *Arrhenatherum elatius* heeft vaak helemaal geen kafnaald op de tweede bloem en is dan niet te determineren. Ook als hij wel een kafnaald heeft maar 3 of 4 bloemen per aartje dan gaat het fout (volgens beschrijving mag beide voor deze soort!). Er zijn ook exemplaren van Kropaar met onder de top genaalde lemmas die hier fout gaan. → in nieuwe oplage is tekst 58 verandert (1 en 2de bloem), werkt het nu wel??

p. 174, punt 62 en 62-: schrap “As van het aartje kaal/dicht behaard” want *Bromus hordeaceus* en *Ceratochloa carinata* kunnen ook een behaarde as hebben en dat scheidt dan verwarring.

p.174, punt 63 voeg toe: “, **indien vrij afgeplat en met gevouwen lemma’s dan kafnaalden >10 mm lang**”

p.174, punt 63- voeg toe: “, **kafnaalden tot 10 mm lang**”

p. 175, punt 69, t.b.v. Aira moet borstelbehaard worden opgenomen, zie volgende erratum punt

p.175, punt 69, omdat *Trisetum flavescens* ook planten heeft met allemaal 2 bloemige aartjes moet die hier worden opgenomen. Dit kan door:

69(66) Bladen kaal **of zeer kort borstelig behaard** → 70

- Bladen **duidelijk** behaard → 69a

69a Knopen en kelkkafjes dicht behaard → **30 Holcus | Witbol**

- Knopen en kelkkafjes kaal → **26 Trisetum flavescens | Goudhaver**

p.175, punt 77-: als er staat *Briza media*, dan moet er ook staan “Bevertjes” en niet “Trilgras”.

p.175, punt 78-, vervang eerste stuk door: “Aartjes 2 bloemig (**2de bloem soms steriel**), soms met een”

p.175, punt 86 en 86-: schrap “blad en” zodat beide zinnen beginnen met “Bladschede”

bij punt 86 voeg toe: ‘, **aartjes < 1 cm lang**’

bij punt 86- voeg toe: ‘, **indien dwarsnerven onduidelijk de aartjes spoelvormig en > 1 cm lang**’

p.207, 11 verbeter “vootal” in **vooral**

p.212, verbeter auteurs *Puccinellia distans* in: (**Jacq.**) Parl.

p.222, onderschrift fig. 44.53, voeg h in: “Desc**h**ampsia flexuosa”

p.222, onderschrift fig. 44.55, voeg r in: “Gestreepte witbol”

p.223, bij Buntgras verbeter “Plaat 4b,9e” in “Plaat 4b, **12**”

p.223, fig. 44.58 onderschrift, verbeter in "Aira praecox"

p.223, (geldt alleen voor nieuwere oplages, in eerste oplage is het goed!) Aira sleutel, eerste soort moet de Nederlandse naam (Vroege haver) boven de figuur staan, en de tweede soort is weggefallen, voeg helemaal onderaan dus toe: "**A. caryophyllea L., Zilverhaver SL0020**"

p.224, onderschrift 44.60, verbeter in "Hierochloe odorata"

p. 232, auteurs van Bromopsis erecta moeten zijn: (Huds.) **Fourr.**

p.235, voeg "r" toe in onderschrift fig. 44.83: Hondstarwegras

p.237, punt 3: schrap hele tekst en voeg toe: "**kelkkafjes van de middelste bloem naaldvormig**"

p.237, punt 3-: Schrap "Middelste zijdelingse." Idialiter moet er bij dit punt nog een kenmerk bij komen. Het grootte verschil tussen de 3 aartjes is onbruikbaar, ook Kruiptje heeft vaak een veel groter middelste aartje. Overigens is de tekening van zowel Kruiptje als Veldgerst foutief omdat er geen oortjes op staan!

p.240, onderschrift 44.98: verbeter Elusine in "Eleusine".

p.249, punt 1: voeg toe voor de punt "**of soms (deels) tegenoverstaand, maar dan blad enkelvoudig**"
punt 1-: voeg toe voor de punt: "**, samengesteld**"

p.249 punt 10: voeg meestal in: "vruchtjes **meestal** gesnaveld" (Blaartrekkende boterbloem is ongesnaveld!)

p. 251, bijschrift figuur 50.3: voeg "a" in: Nigella damascena

p.258, punt 15: vervang 20 door 30 : "Kroonbladen 5-**30** mm lang," (zie *R. peltatus* die tot 30 mm heeft)

p.259: figuur 50.24 en 50.25 zijn omgewisseld **behalve** de tekening van het losse kroonblad met honinggroef, die **klopt wel**.

p. 266, punt 2, verander auteur van *F. muralis* in: "Sond. ex W.D.J.Koch"

p. 269, verander auteursnaam *Armeria maritima* in: **(Mill.) Willd.**

p.270, genustabel, punt 2, voeg to "(of 0)": Meeldraden 6 **(of 0)**.

p.270, *Persicaria* tabel punt 1, voeg in achter "stempels": "**, nootje zonder of met twee ribben**"

p.270, *Persicaria* tabel punt 1- voeg "-4" in zodat ontstaat: "Alle bloemen met 3-4 stempels" (nodig voor *P. bistorta*).
En voeg daarachter in: "**, nootje met 3-4 ribben**" (in vrucht zijn ribben beter te zien dan stempels)

p.272, verander auteurs van *P. hydropiper* in (L.) **Delarbre**

p.276, tekening 57.15. De tekening met vruchtkleppen laat geen naar de steel gericht schubbetje aan de voet zien (zoals in 57.14), terwijl de soort dat wel heeft en ook moet hebben volgens sleutelpunt 3 op p.275. Tekening aanpassen!

p.279-280: *Honckenya* is niet goed te determineren: mannelijke planten hebben geen vrucht en lopen vast op vraag 7, vrouwelijke planten lopen vast bij 18 omdat daar de kroonbladen heel klein (kunnen) zijn, en gaan anders mogelijk de mist in bij vraag 24 omdat het aantal stijlen varieert van 3 tot 4, met een voorkeur voor 4.

p. 279, punt 7: behalve voor *Honckenya* (zie boven) is het eigenlijk sowieso problematisch dat je hier vruchten moet hebben, dus alle net bloeiende planten lopen hier eigenlijk dood, terwijl het een vraag is om twee rare uitzonderingen eruit te vissen. Al een stuk te verbeteren (maar beetje gekunsteld) door vraag te veranderen in:
7(2) vrucht een opspringende doosvrucht, plant nooit klimmend, kroonbladen meestal aanwezig, indien afwezig dan kelkbladen vrij → 9
- plant klimmend en vrucht een bes of kroon afwezig en kelk aan basis vergroeid tot een kelkbuis, vrucht een nootje → 8

p. 279, punt 10 en 10-: vervang "schubben" door "schutbladen" (mogelijk kun je "omwindsel van schubben" wel laten staan)

p.279, punt 11- voeg toe "tot donker paars" en verander 35 in 30, dat wordt: "kelk groen **tot donker paars**, minstens **30**-nervig"

p.279, punt 14 voeg “4-” in zodat ontstaat: “Stijlen **4-5**”

p. 279, punt 18: verander woordvolgorde in: Kroonbladen **half zo lang als tot langer dan** de kelkbladen

p. 279, punt 19: bladen op doorsnede rond **of elliptisch tot langwerpig**, naaldvormig

p.280, punt 26 verander in: “Bladen naar de voet **toe versmald, gesteeld of zittend**, elliptisch tot langwerpig”

p.316, punt 2-, voeg plant toe zodat ontstaat: “... afgeplat dan **plant** zonder rozet.”, en voeg aan einde toe: “meeldraden 10, **vrij**”.

p.317, *Sedum* sleutel punt 4-, voeg in “papilleus” zodat ontstaat: “zeer kort **papilleus** behaard.”

p.322, punt 2: voeg toe “, zelden geel” zodat ontstaat: “Stuifmeel oranje, **zelden geel**.” (Wit bloeiend Robertskruid heeft geel stuifmeel).

p. 323, punt 3. *G. macrorrhizum* een plaat heeft die LANGER is dan de nagel en helaas zijn er ook onder punt 5 soorten die wel een samenheggen kelk (kunnen) hebben (i.i.g. *G. molle*), zou misschien ook aan het weer kunnen liggen (bij regenachtig weer samenheggen?). In ieder geval werkt het hele couplet niet lekker. Vervang daarom punt 3 en 4 door:

3 Plaat van de kroonbladen langer dan de (vaak ongekleurde) nagel. Kelk indien met ribvormige nerven dan zonder dwarsribbels → 4

- Plaat van de kroonbladen veel korter dan de nagel. Kelkbladen tussen de ribvormige nerven met dwarsribbels, de vrucht omsluitend (gevolgd door beschrijving van *G. lucidum*: plant 1-jarig, met penwortel.....)

G. lucidum L.

Glanzige ooievaarsbek

4 Deelbloeiwijze 1-2-bloemig, kelk niet opgezwollen en zonder ribvormige nerven → 5

- Deelbloeiwijzen (deels) samengetrokken tot meerbloemige bloeiwijzen. Kelk opgezwollen met ribvormige nerven. Plant overblijvend, met stevige kruipende wortelstok. Kroonbladeren 12-20 mm lang, paarsroze. Plant bovenaan klierachtig behaard. 0,20-0,50. **Mei-juli**. Hemi. Tuinplant uit Z.-Europa, soms verw. Fig. 69.3.

G. macrorrhizum L.

Rotsooievaarsbek

p.323, punt 6-, verander “15-20” in “**12-22**” (zie latere soortbeschrijvingen!)

p.323, punt 7, verander “15-20” in “**12-22**”

p. 324, punt 10, voeg achter “Middensegment” in: “**van de onderste bladeren**”.

p.350, punt 8 voeg in “0, ” voor 2 zodat ontstaat: “Stengel met **0, 2** of 4 smalle lijsten”

p. 351, punt 11-: auteur van *H. maculatum* moet zijn: **Crantz** (i.p.v. L.)

p. 351, fig 77.8 onderschrift: verwijder “v” uit onderschrift

p. 355, punt 8, vervang stuk tussen haakjes door: “indien bijna alle bladen enkelvoudig, dan niet grasachtig of tegenoverstaand”

p.355, punt 10, vervang 1 door 2: “Bladen geveerd met **2** of meer paar blaadjes.....” (want 1 paar = 3-tallig!) en voeg toe: “**of blad eindigd in ranken**”

p.355, punt 10-: voeg toe: “, **nooit met ranken**”

p.356, punt 18-, voeg achteraan toe : “**of met een verlengde bladspil**”

p.361, punt 13 voeg in zodat ontstaat: “steunblaadjes half-pijlvormig **of langwerpig eirond**”

p.363, ondersoortensplitsing van *V. sativa*, vervang “vleugels” door “zwaarden” (de engelse term is inderdaad “wings”, maar Nederlandse term zoals ook in familieomschrijving en fig. 81.1b is zwaard)

p.369, *Trifolium* sleutel punt 2-: verander 1 cm in **7 mm**, dus “Hoofdjes meer dan **7 mm** in doorsnede,...”

p.371, punt 8, voeg toe: “, **deelbloeiwijze zonder bladeren onderaan**.”

p.371, punt 8-, voeg toe: “**(okselstandige “bloeiwijze” waar het hoofdje wordt voorafgegaan door bladeren worden als takken gezien)**”

p.378, familie beschrijving Rosaceae voeg “meestal” in: “... en **meestal** met steunblaadjes” (dit is nodig omdat Spiraea geen steunblaadjes heeft!)

p.378, punt 12 wijzig in: “Bladen getand, gezaagd, **gelobd tot veerdelig**”

p.378, punt 13 voeg in: “**Tenminste de bovenste** zijneren”
(is nodig omdat bij *Crataegus crus-galli* de onderste zijneren afbuigen!)

p.378, punt 15 voeg haken en “meestal” in: “tussen de slippen met (**meestal** kleinere) bijkelkslippen”
punt 15-: haal “kleinere” weg (anders zou je denken dat grotere wel mag)

p.379, Nederlandse naam *Sorbaria* moet Lijsterbesspirea zijn (zie genusleutel)

p.380, Rubus punt 1- voeg toe: “Kroonbladen roze-rood **tot wit**”

p.382, punt 5: verbeter lengte in lengte

p.388, *Fragaria* punt 1-: verbeter breiden in breder

p.391, beschrijving *Comarum palustre*, voeg “of korter dan” toe dan krijg je: “Kroonbladen ± even lang als **of korter dan** de kelkbladen”

p.398, fig.85.2 verbeter onderschrift in “Rhamnus frangula”

p.400, figuuronderschrift 87.2 fout: satiuva moet zijn: **sativa**

p.402, genustabel Cucurbitaceae, punt 1: verander in: “Bladen meestal tot minder dan ½ ingesneden, indien toch verder ingesneden, dan ranken onvertakt. Blad niet langer dan breed. Vruchtvlees nooit rood.” (dit omdat *Bryonia* ook tot wel 75% ingesneden kan zijn)

p. 411, punt 6: voeg “duidelijk” in: Bladen **duidelijk** behaard

p. 411, punt 6-: voeg aan einde toe: “, **of hooguit nerven behaard**”

p.411, zowel punt 6- als punt 11-: vervang nederlandse naam Waterkers door **Gele kers**

p.411, punt 7, voeg toe: “indien met verspreide sterharen (gaffelharen), dan plant hierdoor niet witviltig en > 45 cm hoog” (*Bunias* heeft ook gaffelvormige haren, soms zelfs vrij veel langs de bladrand)
punt 7-, voeg toe: “plant tot 30 cm hoog”

p. 412, punt 48: zet sterk tussen haakjes: vrucht (**sterk**) afgeplat

p. 413, punt 51 en 51-: verander de “3 mm” in “5 mm”.

(is nodig omdat *Brassica nigra* tot 5 mm lange snavel kan hebben volgens beschrijving, maar ook om *Sisimbrium officinale* met ruim 3 mm lange snavel die ¼ van totale vruchtlengte zijn beter te borgen; door de combinatie in 51- met “of minstens ¼ ...” zou de verandering van 3 naar 5 mm geen nieuwe problemen mogen opleveren, alleen *Hirschfeldia* heeft kortere snavels, maar die zijn relatief erg lang dus dat gaat ook vanzelf goed)

p.413, punt 60-: vervang nederlandse naam Waterkers door **Gele kers**

p.421, punt 4- (beschrijving *R. sylvestris*) verander 2 in 1 zodat je krijgt: ‘Vrucht **1-3** x zo lang...’

p. 435: onderscheid cultivars tegen subsp. oleracea zit helemaal niet lekker

p.441, punt 1- verbeter in: “Bovenste bladen 2/3 of meer ingesneden (**zeldzaam slechts tot halverwege**),”

p.441-442: afbeeldingen 98.5 en 98.6 (Klein en Groot kaasjeskruid) zijn verwisseld.

p.449 (*Cornus*), punt 1: vervang “scherm” door “tuil” en schrap eind “l” in “bloemenl”
punt 2 en punt 2-: vervang “scherm” door “tuil”

p.452, genustabel Primulaceae, punt 4: voeg (deels) toe “Bladen (**deels**) langs de stengel geplaatst”

p.455, 3-: verbeter in “Bloemen meestal 6, **7 of 8**-tallig, ...”

p.464, punt 3 en 3-, verbeter in:

3 Bloemen rechtopstaand tot recht afstaand → 6

- **Bloemen hangend (soms door een geknikte bloemsteel) → 4**

p.464, punt 5, verbeter Nederlandse naam in “**Veldhondstong**”

p. 464, punt 13: voeg toe: Keelschubben wit tot bleekgeel **of blauw**

p. 464 & 465: *Brunnera macrophylla* sleutelt niet goed uit. Dit is op te lossen door:

* bij 14 naar 17 te verwijzen i.p.v. 16

* punt 15 te vervangen door 16, 16 door 17, en 17- (oude 16-) op *Omphalodes verna* te laten uitkomen

* nieuw punt 15 toe te voegen:

15 bloemen (vrijwel) zittend op de schicht, grondstandig blad ovaal tot lancetvormig -->16

- bloemen gesteeld, grondstandig blad hartvormig --> **5 Brunnera macrophylla | Kaukasisch vergeet-mij-nietje**

p.466, Symphytum punt 1 & 1-: streep hele kenmerk van kelklengte door; is bij alle soorten minder dan half zo lang als de kroon, onbruikbaar kenmerk.

p.469, *Myosotis* punt 1-: streep “korte” door, je krijgt dan: “Kelk alleen met aangedrukte haren, ...”

p.469, punt 2 en 2-: kenmerk van de stijllengte, mate van ingesneden zijn van kelk en van schutbladen in de bloeiwijze zijn omgedraaid t.o.v. vorige edities van de flora. Huidige editie strookt in ieder geval niet met kelkinsnijding zoals gegeven door Fl. Eur. 3: 111 en plaatje op pag. 470. Oplossing: deze kenmerken weer omwisselen tussen *M. laxa* en *M. scorpioides*.

p. 471, punt 6: verander “zoom ... verdiept” in: “**kroonslippen schuin rechtopstaand, gezamenlijk komvormig**”
punt 6-: verander “zoom .. vlak” in “**kroonslippen recht afstaand, gezamenlijk vlak tot schotelvormig**”

p.472, familiebeschrijving Rubiaceae: verander kelk regel in: “Kelk afwezig of 4-6 tandig.”

p.487, genus tabel 1, verbeter in: “Convolvulus”

p.497, punt 20: voeg toe: “, **soms wel met 2 iets opstaande richels.**”

p.497, punt 21- voeg toe aan einde: “**of tand ontbrekend**” (dit is nodig omdat open bloemen van Hoenderbeet en Brede dovenetel geen tand hebben)

p.497, punt 25: verander kleine 3 in X zodat ontstaat: “...1½ **X** zo lang...” (**fout alleen in nieuwe oplage!**)

p.497, punt 25 voeg toe: “ **of bladrand met tenminste 8 tanden**” (*Nepeta racemosa* heeft vaak rond blad)

p.497, punt 25- voeg toe: “, **bladrand met ten hoogste 7 tanden**”

p.503: figuur 123.31 en 123.32 en hun onderschrift zijn verwisseld.

p.503, punt 5: vervang mm door cm: “Kelk ½-¾ **cm** lang”. Verder: er staat eerst ‘Bloemkroon van binnen zonder haarring’ en een stukje verder: ‘Bloemkroon, van binnen met of zonder haarring’. Uitzoeken hoe dit zit (en met 5-), in ieder geval 1x MET haarring gevonden.

p. 511, onderschrift 123.55 verbeter in : **Echte tijd**

p. 514: auteur van *Mentha longifolia* moet zijn: **(L.) Huds.**

p.515: verander kleine 3 in x: M. x rotundifolia (**ALLEEN FOUT IN NIEUWERE DRUKKEN!**)

p.516, punt 3: voeg “witte tot” in: “Kelk met lange, **witte tot** bruinige klierharen”.

p. 527, punt 12-: verbeter 2 in 1 --> 1 *Gratiola* | Genadekruid

p. 527, punt 13- vervang 4 door 1½ zodat ontstaat: “Bloemen 1½-5 cm lang,”

p.529, punt 4, spoorlengte van *L. vulgaris* deugt niet, sporen van 1½ komen ook voor en misschien is eigenlijk 1½-2 cm wel de norm, **nakijken!**

p.533, Digitalis beschrijving, verander “gebaard” in “**behaard**”

p.547, punt 4, verander in: “Bladschijf van bovenste bladen niet stengelomvattend, bladschede vaak wel stengelomvattend”

- verander in: “Bladschijf van bovenste bladen diep stengelomvattend, geelachtig groen”

p.547, punt 10-: verander “–blaadjes” in “(en vaak –blaadjes)” want in ieder geval peen heeft niet altijd geveerde omwindselblaadjes.

p.547, punt 14-, voeg toe: “, **in ieder geval de zijblaadjes van de eerste orde met maar (2-) 3 blaadjes van de 2de orde**”.

p.548: laat punt 36 verwijzen naar **36a** (ipv 37)

en voeg in 36a:

36a Stengel kaal of zeer kort behaard -> 37

- Stengel vooral onderaan met stijve lange haren, daar geheel donker paars. Omwindselbladen tijdens bloei afvallend -> 131.3 Chaerophyllum temulum | Dolle kervel

p.549, punt 51 verander in: “bladschijf kaal of vrij kort behaard, naar kervel of zwak penig ruikend”

51- verander in: “bladschijf langharig, sterk naar anijs ruikend”

p. 549, punt 52 & 52-: Echte kervel heeft ook terminale schermen, het is de okselstandige zijtak die net als bij Ribzaad doorgroeit maar hier blijkbaar als ‘hoofd’ gezien wordt. Morfologisch is dit onderscheid niet te maken. Verschil is dus vooral dat Echte kervel de schermen kort gesteeld heeft. Verander 52- in: “Schermen kort gesteeld, hierdoor schijnbaar zijdelings. Schermstralen 3-5.”

p. 551: omdat Zevenblad eerder 3 x zulke lange vruchten heeft dan de minder dan 1,5 x, wat nu moet van de sleutel, is deze vraag beter te vermijden voor deze soort. Dit kan eenvoudig als volgt:

punt 25 verwijs naar 39 (i.p.v. 29)

punt 36 verwijs naar 41 (i.p.v. 39)

punt 39 verwijs naar 29 (i.p.v. 41)

p. 552, beschrijving *Eryngium campestre*, verander “10-20 hoofdjes” in “10-120 hoofdjes”. Van de 8 (kleinere !) planten die ik in augustus 2006 geplukt heb in de uiterwaarden van Wageningen, hadden er 4 rond de 70 hoofdjes, en de rest niet veel minder ! In sept 2006, 1 telling Renkum: 120.

p.554, Anthriscus punt 1-, zet dicht tussen haakjes: “Bladscheden op de ribben (**dicht**) behaard”

p.569, punt 2, verbeter spelling naam in: *P. carvifolium* Vill.

p.574, familiebeschrijving Caprifoliaceae: voeg toe na enkelvoudig: “**tot geveerd**”

p.574, punt 2 en punt 2-, wijzig in:

2 Bloemen ± regelmatig, 4- of 5-lobbig, in aren of schijnkransen → 3

- Bloemkroon 2-zijdig symmetrisch, 2-lippig. Bloemen in hoofdjes, schijnkransen of 2 aan 2 in oksels van bladeren → 2 Lonicera | Kamperfoelie

p.581, punt 2- moet verwijzen naar **2a** en tweede vraag 2 moet **2a** worden, op p.582 moet terugverwijzing (bij 5) van **2a** worden. (of alles doornummer natuurlijk → is gebeurd in herdruk!)

p.583, beschrijving *Legousia speculum-veneris*: voeg na “even lang als” in: “**of korter dan**”

p.587, punt 5- zet licht tussen haakjes, dus “Bloemen (**licht**)blauw”

p.589, punt 46 en 46- verander in:

46 Omwindselbladen vaak met vliezige rand, deze gaaf of soms een beetje rafelig, randstandige buisbloemen nooit opvallend vergroot --> 47

- Omwindselbladen met kamvormige ingesneden rand en hoofdjes met vergrote, vaak trechtvormige, randbloemen, of omwindselbladen met duidelijk afgescheide aanhangsel dat kamvormige franje heeft --> **51 Centaurea | Centaurie**

p.591, punt 74, verbeter in: “Bladen enkelvoudig tot **2-voudig** veerdelig, ...”

p.621, figuur onderschrift 136.86, verbeter in “*Centaurea jacea*”

p. 622 punt 5 & 5-: vervang “hoofdjes” door “**omwindsel**”

p. 639, index Draadzegge verbeter 142 in **152**

p. 641: Grijs havikskruid en Grijs kattenkruid moeten gealfabetiseerd worden bij de ij, waar ook Grijskruid staat en Grijs havikskruid wederom staat.

p.645, index, verbeter Moeraskruidkers in: Moeraskruid**skruid**

p.648, index: Teunisbloem, verbeter 320 in **329**

p.660 index: Geranium endressii verbeter 323 in **324**

p.681, verander “helmknopjes” in “helm**hokjes**”

Grijze tekst is fout in de eerste oplage, maar verbeterd in de oplage van voorjaar 2007.